

Gemeente,

Wij leven in bijzondere tijden, in elke opzicht, - en in het bijzonder met de angsten en de verwarringen de woede en de teleurstelling en de hulpeloosheid, die zo'n weerzinwekkende terreuraanval als die van Berlijn in ons los kan maken.

Hoe Kerst vieren in zo'n tijd? Hoe zingen: van alles en nog wat, wat boven ons bevattingsvermogen uitstijgt, en wat door de dagelijkse realiteiten van ons leven wordt tegengesproken...?

Ik denk en geloof dat er geen alternatief is, dan Kerstmis te **BLIJVEN** vieren zo als het in ons hart leeft. Juist in deze warrige tijden. Warrigheid en desoriëntatie, dat is precies wat terroristen en populistten in ons hart **WILLEN** zaaien! Want voor alle duidelijkheid: waar populistten gretig garen spinnen bij de desoriëntatie van mensen, door platte antwoorden te geven op vragen die helemaal niet aan de orde zijn, en die er maar zeer ten dele mee van doen hebben, daar horen zij bij hetzelfde soort ...--

Maar:

- Wanneer chaos ons onderbuikgevoel is... chaos veroorzaakt door slachtoffers van terreur, maar veel meer nog door een economisch systeem dat mensen tot cijfers op een winst-en-verliesrekening reduceert, een wereldorde van het "profijt eerst",

die wereldwijd dodentallen in de honderdduizenden veroorzaakt,...

- Wanneer chaos ons onderbuikgevoel is, omdat de vertrouwensvezels, die onze samenleving bij elkaar houden zijn aangetast door een cultuur van leugens, ...

Dan IS de beeldtaal van Kerstmis wellicht de enige overblijvende “antidote”, een broodnodig ander perspectief op leven en waarden, op hoe omgaan met elkaar, en op wat wij verhopend voor ons en onze kinderen... Juist omdat de beeldtaal van Kerstmis NIET in cijfers valt uit te drukken, maar stoelt op een andere soort van waarheid: Een waarheid die we kunnen voelen in ons, - als herinnering wellicht, - als stemmen van mensen die er in sommige gevallen al lang niet meer bij ons zijn, - als een intuïtief gevoel voor hoe het zou moeten gaan met ons, en met het leven en met deze samenleving...

Kerstmis is een tijd, waarin de dromen over hoe het anders zou kunnen met ons en deze wereldnaar boven komen drijven... En daar horen beelden bij. Beelden zo als het schilderij dat op de voorkant van de liturgie is weergegeven. Het is een zeer bijzondere afbeelding. Maar je moet er wel even goed naar kijken, wat er eigenlijk op te zien is, voordat het je opvalt.---Wie nog ietwat met Kerstmis vertrouwd is meent namelijk vaak al te weten, wat er op kerstschilderijen staat afgebeeld, nog voordat we er eigenlijk goed en wel naar hebben gekeken.

Daar gaat het dan doorgaans om de HERDERS, en dat ze een groot licht zagen ...en dan is er doorgaans ook een koor van engelen aanwezig en een paar koningen of wijzen - enzovoorts... Tja, die herders... **Zij** konden redelijk lichtvoetig naar de stal toe lopen, - ook al was nogal armetierig wat ze daar vonden: Een dakloos echtpaar met een nieuw geboren baby... Maar **ZIJ** hadden tenminste het LICHT voor ogen en de verlichtende verschijning van de engelen en niet te vergeten: dat wat de engel hen toeroept: “*Wees niet bang!*” Nou ja, als je dat allemaal overkomt, dan is het wel gemakkelijk om te geloven...

En de WIJZEN, even later, ... - zeg maar: een soort van esoterici van die tijd, die hadden in ieder geval een ster die hen leidde, en die ster bleef uiteindelijk boven de stal stil staan waar het kind lag. Ook **ZIJ** konden daarom met enigszins vaste schreden op weg. De ster was overtuigend en niet over het hoofd te zien. En tenslotte is er dan nog MARIA. Die had in ieder geval een engel die haar een opdracht gaf en die haar dat met die ongewilde en onverwachte zwangerschap uitlegde. Een engel maakt geloof ook enigszins makkelijker.

Maar hier op het schilderij dat aan de buitenkant van de liturgie staat vind je geen herders en geen engelen en geen wijzen en geen Maria... Een ander figuur is hier wel in het licht gezet. Iemand die, tenminste tot aan dat moment, niet echte een ster en ook geen engel had gezien, en die niet door het licht was verlicht of verblind.

Het is JOSEF. Hij hoort er natuurlijk wel bij, bij elke verbeelding van de scene bij de kribbe. Maar meestal staat die daarbij op de achtergrond. Hij houdt een lantaarn vast, of zo, ... - en hij is doorgaans eigenlijk wat te oud, om op overtuigende wijze de verloofde te mimen... Hij ziet ze aan komen lopen: Die rare gestalten... - De HERDERS, zeg maar: het "subproletariaat" van die tijd. Mensen die te arm waren om vroom te zijn – zo als zo velen voor en na hen. Hij ontmoet later ook nog drie ietwat gehavende buitenlanders, die door de ster weg zijn gevoerd uit hun thuisland, en die de geschiedenis uiteindelijk tot drie Heiligen of drie Koningen heeft gemaakt.

Maar JOZEF zelf is de enige die geen verschijning heeft gehad. En daarom houd ik van Jozef. Jozef is de eerste, die enkel een verhaal heeft van het bijzondere van wat hier geschiedt – van engelen, - van licht - en van het kind dat het heil van Israel moet zijn en mag worden.

Jozef is in die zin de eerste PROTESTANT. Eén, die niet meer heeft dan het Woord en het verhaal van het schorem dat daar doorgaans staat rondom de kribbe of de voederbak... Als het

dan toch tenminste nog het getuigenis en de vertelling was geweest van eerbare burgers, - professoren of wetenschappers of predikanten... of dat soort overbetrouwbare vertellers! Maar nee, Jozef moet het hebben van het verhaal van verdachte gestalten, herders en buitenlanders. ---

Op het schilderij zien we Jozef voorover buigen. Hij fronst het voorhoofd. Hij zou het wel graag allemaal willen geloven: - dat er per meteen aan de armen recht zal worden gedaan, - en dat alle geweldplegers zouden worden weggevaagd... Maar de verhoudingen zijn niet zo, weet Jozef. Hij kijkt om zich heen. Hij ziet de stal. Hij ziet de belachelijke figuren daarin. En hij fronst het voorhoofd. Omdat hij niet meer heeft dan de AANZEGGING van het recht voor de armen!

Hij ontkent die aanzegging niet, die de anderen hem doorvertellen! Wellicht heeft hij die positieve woorden ook persoonlijk te zeer nodig, als dat hij ze vanwege hun onwaarschijnlijkheid van tafel zou kunnen of willen vegen. Maar hij fronst wel zijn voorhoofd.--- En hij trekt zijn broek uit!!!

...Inderdaad: Dat is het vreemde en ietwat onwennige motief op het schilderij, – hoewel er wel een aantal klassieke schilderijen van dit soort zijn! Ja, er zijn zelfs kerken, waar ze in de relikwieënkast nog delen van die broekspijpen van Jozef bewaren... (in Aken bijvoorbeeld!)

Hier is dus de bijpassende scene afgebeeld: Jozef trekt zijn broekspijpen uit, of eigenlijk een soort tweedelige legging. En wel om het kind warm te houden! En dat is er dan tenminste wel! Tenminste dit kleine begin van troost voor de armen! Tenminste dit kleine begin van het Rijk van God: De broek van de heilige Jozef die het kindje verwarmt! Een teder troostverhaal!--- Zo als gezegd: Ik houd van Jozef! Want het vergaat hem als de meesten van ons! Ik ben zeker: Het zijn maar enkelen die vandaag hierheen zijn gelokt door een acute verschijning of een ster of een engel. De meesten van ons komen toch “op goed geloof”. We hebben een verhaal in het oor, - van ergens diep

begraven in de herinnering van ons leven, - of van lang geleden, toen we nog klein waren- of van *“weet niet hoezo, maar Kerstmis hoort bij hoe ik het leven zou willen...”*---

Wij hebben die flarden van een verhaal, in het oor en voor ons geestelijk oog, omdat anderen wél op de ene of andere wijze een ster hebben gezien en daarvan hebben verteld. Er zijn er, die hebben engelen ontmoet, - en voor hen is de wereld niet meer enkel dat wat ze is, - en is de stal niet meer wat die is - en het kind niet meer wat het is. Het is hun verhaal dat ons hierheen, in deze kerk heeft gedragen! Maar zo als we hier zijn, zijn we ook weer een buitengewoon gemengd gezelschap:

Enkelen van ons geloven, zo als ze dat noemen. Ze “geloven” het verhaal van de geboorte van de zoon van het licht zonder meer. Geen dubbele bodem, geen theoretische vragen, geen analyse of onderzoek. **Zo als je de liefde van je geliefde gelooft...** zonder vragen, omdat het niet anders kan..... Zij vertrouwen er hun leven aan toe, aan de waarheid en de belofte van dit verhaal, ook al zal dat soms niet zonder fronsen van het voorhoofd gaan, zo als bij die Jozef. Dat is niet zomaar naïviteit. Het vraagt veelmeer om waardigheid en om edele moed: - om de wereld gewoon niet meer te nemen zo als ze is...- om het recht dat aan armen geschiedt nu al te ruiken, al is er nog zo weinig van te zien...! Het getuigt van een houding van waardigheid en edele moed, - om nu alvast van de vrede te spreken, en daarvan dat de oorlogsdrijvers en profiteurs en populistten een “halt!” wordt toegeroepen, terwijl deze nu nog steeds volop hun business bedrijven...! Wat een waardigheid en welk edele moed, - om zich aan de hand te laten nemen door het verhaal, en om in elk nieuw geboren kind meer te zien, dan het blote feit van zijn armoede en zijn hulpeloosheid...!

Wanneer wij luisteren naar dit oude Kerstverhaal dan tekenen wij ons zelf, ons eigen leven, onbewust in, in het tafereel van dat verhaal: met onze eigen wensen en hoop. Het is als een oud formulier, dit verhaal, waar wij geboorte en sterfdatum in

vasthouden; onze geluksmomenten en de momenten van onze nederlagen en onze schuld. ---

Nee, je kunt moeilijk zonder dit verhaal leven. En daarmee bedoel ik niet, dat een ieder dit verhaal op eenzelfde wijze kan geloven! Nee, natuurlijk niet! Veel spreekt er tegen, zo als ons het gefronste voorhoofd van Jozef laat zien. Maar iedereen kan dit oude verhaal wel mooi vinden! En iets mooi vinden is soms nog beter dan zomaar aan iets te geloven! Maar er zijn meer wijzen van geloven...

Sommigen van ons nemen dit verhaal en het hele verhaal van God en zo ook als een soort gok, waarbij je wel inzet op winst of echtheid en waarheid, ...maar waarbij je weet dat je ook kunt verliezen...

En dan zijn er weer anderen die met kerst naar de kerk gaan, en die de oude manier van geloven vreemd is, die met lidmaatschap en doop en belijdenis en zo... Maar ze observeren aandachtig, hoe anderen dat doen: geloven. En ook dat is, zo meen ik, een manier van geloven. Geloof op tijd en geloof bij gelegenheid.

Wie zou daarover het hoofd willen fronsen?

Tja, en dan zijn er ook nog, die geloof spelen: het geloof dat ze zijn kwijt geraakt in de loop der jaren. Ze hebben kaarsen en een kerstboom. En soms zingen ze liederen of luisteren wellicht naar het "Weihnachtsoratorium" van Bach of naar Bing Crosby of naar JayLo of Maria Carey of Pentatonics, of andere populaire kerstdeuntjes. Wie zou daarover het hoofd willen fronsen?

"Geloof en hoop **spelen**" is ook een vorm van geloven, - een beetje karig wellicht, maar wat doen als je niet meer hebt?---

Maar genoeg medelijden en lof even voor ons Jozefs en Jozefienes, die GEEN licht zien en die NIET door een ster worden bewogen, wij die we niet meer hebben, dan het verhaal van licht en van de vreemde geboorte daar in die stal. Midden in dat verhaal staat die centrale zin, dat levenveranderende concept:
God is mens geworden!

Dat is de grote slagzin boven het hele verhaal! Maar: wat zeggen en zingen we daarmee eigenlijk? De Bijbelse verhalen beschrijven in die slagzin de levenservaring van mensen, dat God als het ware zijn gezicht heeft ontsluit. Burka en Niqab eraf heeft God zijn gelaat getoond in die Jezus uit Nazareth! Dat is bijzonder! In de meeste andere grootse verhalen over redding zijn redders echter doorgaans sterke helden. Ze komen op paarden gereden, ze zijn onkwetsbaar, ze hebben in drakenbloed gebaad of putten hun kracht uit een donkere geschiedenis. En ze verslaan hun vijanden bij de vleet! DIE redders slaat niemand aan een kruis!---

Kerstmis daarentegen is het feest van het einde van de verhevenheid van God. Het is een parodie op het gewone godsgeloof. De redder van het volk: aanbeden door aftandse figuren en gewikkeld in de broekspijpen van een twijfelende en hoofdfronsende Jozef...---

Kerstmis is een blasfemisch feest! Hoe moet daar nou redding van uitgaan? Wat een belachelijke vertoning, die geboorte, en later: wat een onzinnig lijden en zinloze dood van de zoon van de goedheid, van God... Geen kind sterft er minder om, omdat hij is gestorven. Geen pijn is er minder om geworden. Wanhoop en onrecht zijn niet weggevaagd uit de wereld, en nog steeds worden onze tranen niet afgeveegd... Maar tegelijk geldt ook: "Wat een tederheid! "Een God die kwetsbaar wordt, die ons nodig heeft, één zo als wij, - die het geluk van vriendschap en liefde kent zo als wij, - die jong al moet vluchten, zo als veel anderen in deze wereld, - en die door het leven aan een kruis wordt opgehangen... zo als eveneens zo veel anderen tot aan de dag van vandaag!--- Maar pure macht, sterkte en grootsheid hebben nog nooit iemand gered! Wél de niet ophoudende, de niet loslatende tederheid, - die is een grote troost!

Ik zeg hier ook meteen maar bij: Dit is niet alles wat van deze God te zeggen valt! We laten hem of haar er niet zomaar mee weggelaten, en we blijven verlangen naar het recht voor armen, naar de troost voor ongelukkigen, en naar dat eindelijk de stad

verschijnt, waarin niemand meer de buit wordt van een ander. Wij verlangen het, en we verlanger erna, omdat we de doden niet kunnen vergeten en de slachtoffers niet willen opgeven.

En toch is de innerlijke hoofdzaak van God niet zijn sterkte! Veelmeer is het Gods eigen verlangen en behoefte om ons nabij te zijn en niet te verdwijnen uit onze eigen geschiedenissen en levensverhalen.

Eindelijk een God, diens grootheid ons niet de adem beneemt, die ons niet monddood maakt of verdrukt! Eindelijk een God die weet waar die bij hoort, en bij wie die hoort! Eindelijk een God waar je je niet voor hoeft te schamen!

Gemeente, lieve mensen, ik kom nog even terug bij de heilige Jozef. God heeft hem zijn geloven zwaar gemaakt, doordat hij hem geen licht en geen ster heeft gegund. God heeft hem het geloven net zo zwaar gemaakt als het voor ons is. Misschien heeft deze Jozef nog niet met heel zijn hart geloofd... Maar hij heeft wel met zijn broekspijpen geloofd, door ze uit te trekken en het kind er mee warm te houden.---

Vandaag, dat heeft u in de liturgie kunnen lezen, is het diaconaal doel van onze collecte straks "Kinderen in de Knel"... Als u het nog niet gedaan hebt kunt u daarover lezen in de liturgie. En U merkt al, waar ik nu heen wil: *Vandaag zit ik u achter de broek aan!* Op dit feest van "moeilijk te geloven" en van "ik weet niet echt of en wat ik geloof..." kunnen wij allen in ieder geval één ding doen: met de zakken van onze broekspijpen geloven, - ook als het hart wellicht nog wat aarzelend staat wat het geloof betreft. Wij kunnen de kinderen van de kou daarin inpakken en we kunnen ze warm houden, en we kunnen zo het rijk van God even een stapje verder helpen. Wat dacht u ervan, als uw collecte vandaag net zo veel zou zijn als uw broek waard is in de winkel, of als de jurk die u draagt? ...

Ik hoop dan ook van harte, dat u vandaag uw mooiste kleren heeft aangedaan, voor Kerstmis. Geloven met de broekspijpen is, ook zonder diepe gevoelens in het hart, in ieder geval beter dan geloven met het hart, maar zonder de tastbare broek. God

ziet niet enkel op het hart, weet u. Hij ziet ook op de
broekspijpen van de heilige Jozef, en op de onze.

AMEN